

„Dilemele fidelității” - probleme spinoase de traducere a Bibliei (8)

Serialul privitor la controversele generate de traducerea Noului Testament continuă cu analiza unui verb grecesc (*dikaioun*) din Romani 3. Pentru o prezentare cuprinzătoare a dezbaterii, cititorii pot consulta cu folos lucrarea *Dilemele fidelității. Condiționări culturale și teologice în traducerea Bibliei*, Cluj-Napoca, Editura Logos, 2011, p. 261 - 281.

Cum traducem corect *dikaioun* din Romani 3: „A îndrepta” sau „a îndreptăți”?

Una dintre cele mai semnificative teme ale gândirii pauline este îndreptățirea prin credință, despre care apostolul scrie îndeosebi în Romani și Galateni. Verbul grecesc pe care apostolul Pavel îl folosește cu privire la acțiunea lui Dumnezeu de a „îndreptăți” este *dikaioun*. Importanța acestui cuvânt (și a celorlalte din familia sa lexicală, *dikaïos* - „drept” și *dikaïosyne* - „dreptate”) reiese și din frecvența cu care este folosit în epistolele pauline – de 27 de ori –, în special în Romani (15 ori) și Galateni (8 ori). Pentru a menține acest articol la dimensiuni rezonabile, vom limita prezentarea noastră la cele 6 ocurențe ale verbului *dikaioun* din cap. 3 al Epistolei către Romani (3:4; 3:20; 3:24; 3:26; 3:28; 3:30).

Verbul *dikaioun* are o pronunțată conotație „judiciară”, în sensul că Îl prezintă pe Dumnezeu în ipostaza de judecător care pronunță un verdict asupra omului. Totuși, în versiunile ortodoxe ale Noului Testament, metafora paulină a justificării (bazată pe verbul *dikaioun*) a devenit opacă. Altfel spus, conotația „judiciară” a verbului *dikaioun* în scrierile pauline este de regulă ignorată de către traducătorii ortodocși.

În Septuaginta, traducerea greacă a Vechiului Testament ebraic, verbul *dikaioun* este folosit de 52 de ori, însemnând cel mai adesea „a achita, a pronunța ca fiind drept, a da dreptate, a disculpa, a lua apărarea”. Prin formația sa de fariseu, apostolul Pavel trebuie să fi asimilat solid ideea că Dumnezeu este judecător (al lui Israel sau al națiunilor). Lectura capitolelor

1 și 2 din Romani arată foarte clar acest aspect. Esența Evangheliei (1:17) este „dreptatea lui Dumnezeu” care se arată „din credință spre credință”, idee reluată în 3:21: „dreptatea lui Dumnezeu s-a arătat în afara legii”. Între cele două versete, Pavel prezintă vești neliniștitoare. Dumnezeu este caracterizat nu doar de „dreptate” (1:17), ci și de „mânie” (1:18). Prin folosirea repetată a acestui termen în primele capitole, Pavel se asigură că, pentru destinatari, este clară atitudinea de mânie a lui Dumnezeu față de starea omenirii, caracterizată de nedreptate, nelegiuiri și lipsa evlaviei. Primul rechizitoriu (împotriva păgânilor, 1:21–32) se încheie cu o condamnare: „vrednic de moarte”. Al doilea rechizitoriu (împotriva evreilor, 2:17–24) le pune în vedere că purtarea lor păcătoasă îi face pe păgâni să blasfemieze Numele lui Dumnezeu (2:24).

Gama de termeni cu încărcătură juridică, folosiți de Pavel în capitolul 2, este impresionată: „fără apărare”, „a judeca”, „a osândi”, „judecată” (a lui Dumnezeu), „judecată dreaptă”, „parțialitate”, „a învinovăți”, „a dezvinovăți”. Rhetorica din acest capi-

tol este inconfundabilă și le va fi evocat negreșit ascultătorilor epistolei imaginea unei curți de judecată. De altfel, în capitolul 3, Pavel va reveni asupra acestui gând, arătând că a adus anterior acuzații cu privire la starea de păcat a întregii omenirii („am pus deja sub acuzare pe toți, ca fiind sub păcat, 3:9), pentru a-i reduce la tăcere pe acuzați („ca fiecare gură să fie închisă” 3:19) și pentru a prezenta întreaga omenire ca fiind pasibilă de pedeapsa lui Dumnezeu (3:19). Chiar și când trece de la rechizitoriu la pledoaria despre „dreptate”, apostolul rămâne tributar limbajului „judiciar”: despre dreptatea care s-a arătat acum „depun mărturie” atât legea, cât și profeții.

În lumina considerațiilor de mai sus, cele 6 locuri din Rom 3 în care apare verbul *dikaioun* (Rom. 3:4, 20, 24, 26, 28, 30) ar trebui traduse prin „a îndreptăți”. Totuși, versiunile ortodoxe realizate de-a lungul unei perioade de 350 de ani manifestă o preferință clară pentru „a îndrepta”, verb prin care se înțelege procesul de „transformare progresivă și ontologică a omului credincios” (cum afirmă biblistul ortodox D. Viezuianu). Deși verbul „a îndrepta” are, probabil, o atestare mai veche în textele biblice, prima ediție completă a NT în care apare este cea din 1648, cu forma „a derepta”, devenită „a îndirepta”, în Biblia de la București (1688), și apoi „a îndrepta”, în Biblia de la Blaj (1795). Această ultimă formă s-a păstrat până la versiunile 1982 și 1988 ale Bibliei sinodale.

Lector dr. EMANUEL CONȚAC
ITP București

„Teolog neoprotestant, prin formație, profesie și, probabil, prin vocație, Emanuel Conțac este o «rara avis» printre colegii săi de generație, ca unul care a înțeles că veridicitatea istorico-filologică a textului biblic este poate teritoriul cel mai ferm al dialogului interconfesional. Onestitatea și acribia filologică nu sunt și nu pot fi confesionale! Urmăresc de câțiva ani consistenta activitate științifică și publicistică a tânărului nostru coleg. Etapele de studiu parcurse (o facultate de teologie neoprotestantă, una de jurnalism, un masterat în filologie clasică), alături de o apreciabilă experiență de traducător din limba engleză, calitățile native de bun filolog (spirit critic, capacitate analitică, o bună memorie, discernământ, cu un cuvânt, acribie), dovedite deja în articolele publicate în reviste de specialitate, conturează profilul promițător al unui explorator în teritoriile de graniță dintre filologie, hermeneutică biblică, traductologie și teologia propriu-zisă.”

(extras din Prefața la *Dilemele fidelității*, semnată de prof. univ. dr. EUGEN MUNTEANU, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)